

Ortaokulda Tarih Eğitimi: Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri*

Ersin Topçu

Öz

Türkiye’de öğrenciler, ilköğretim 8. sınıfa kadar tarih konularını ihtiva eden müstakil bir ders ile karşılaşmamaktadırlar. Çünkü tarih bilimi kapsamındaki konular Hayat Bilgisi ya da Sosyal Bilgiler dersi çatısı altında verilmektedir. İlköğretim programları hazırlanırken tercih edilen bu yaklaşımın tarih öğretiminin amaçlarına ne kadar hizmet ettiğinin saptanması önemli bir problemdir. Bu problemin vuzuha kavuşmasına katkı sağlamak amacıyla bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin bakış açılarına göre ortaokulda tarih öğretiminin mevcut durumu ve tarih öğretiminde yaşanan yapısal kaynaklı sorunlar tespit edilerek bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

Bu araştırma nitel araştırma ilkelerine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmada nitel yöntemin tercih edilmesinin sebebi araştırma amacı kapsamında derinlemesine analizlerin yapılmak istenmesidir. Araştırma katılımcıları nitel araştırmalarda tercih edilen örnekleme tekniklerinden olan amaçlı örnekleme göre belirlenmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde en az 5 yıl sosyal bilgiler öğretmenliği yapma, araştırmaya gönüllü katılma ve cinsiyet dağılımında eşitlik kıstasları gözetilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’nin Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilinde görev yapan 6’sı kadın ve 6’sı erkek olmak üzere toplam 12 sosyal bilgiler öğretmeni katılımcı olarak seçilmiştir. Araştırma verileri uzman görüşü alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin varlığından memnun oldukları fakat tarih ve coğrafya derslerinin ayrı birer ders olarak okutulmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih Eğitimi, Sosyal Bilgiler dersi, Sosyal bilgiler öğretmeni.

History Education at Secondary Schools: Structural Problems and Solution Suggestions*

Abstract

In Turkey, students do not take a course only involving history subjects until the 8th grade at primary school. Because subjects within the scope of the science of history are given under the roof of Life Sciences or Social Studies courses. It is an important problem to determine how much this approach, which is preferred while preparing the curriculums of primary schools, serves for the objectives of history education. In order to contribute to the clarification of this problem, this study will try to determine the present condition of secondary school history education and structural problems experienced in history education according to the viewpoints of social studies teachers and suggest solutions to them.

This study is designed in accordance with qualitative research principles. The reason for preferring qualitative method in the study is to conduct profound analyses within the scope of the study objective. Study participants were determined according to the purposeful sampling method, which is among the sampling technics preferred in qualitative researches. Participants were determined based on the criteria of having taught social studies for at least 5 years, voluntarily participating in the study and having an equality in gender distribution. In this context, a total of 12 social studies teachers (6 female, 6 male) working in a province in the Western Black Sea Region of Turkey were selected as participants. The study data were collected via a semi-structured interview form that was prepared based on expert opinion. The themes were reached by descriptively analyzing the acquired data. The result of the study is that the teachers are satisfied with the existence of the social studies course but they want the history and geography lessons to be taught as separate courses.

Key words: History Education, Social Studies course, Social Studies Teacher.

Sorumlu Yazar : Ersin Topçu, Yrd.Doç.Dr, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye, ertopcu@gmail.com

* Bu çalışma, 01-03 Eylül 2016 tarihlerinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde düzenlenen, IV. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu (01-03 Eylül 2016)’nda sunulan sözlü bildirinin yeniden düzenlenmiş şeklidir.

Giriş

M.Ö. 5. yy'da Herodot'un kimlik kazandırmaya başladığı tarih, 19. yy'a kadar bilim olarak kabul edilmese de kendisine birçok konuda başvuru, hakkında çok sayıda çalışmalar yapıp kitaplar yazılan bir alan olmuştur. Bu süreçte bilhassa Avrupa'da, hükümdar adaylarına idarecilik sanatını öğreten, klasik dilleri ve dini metinleri daha iyi anlamada gerekli tarihsel çerçeveyi sağlayan oldukça önemli bir disiplin olarak görülmüştür (Safran, 2002). Bu süreç içerisinde ilk tarih filozofu olarak Augustinus (M.S. 5. yy) kabul edilse de İbn-i Haldun (1332-1406) gerçek anlamda tarihin bir felsefesi olduğunu görüşünü ilk defa ileri sürmüş ve bu alanda tarihe hakettiği değeri kazandırarak onu hikâye olmaktan çıkarmıştır (Şimşek ve Pamuk, 2014; Sevinç ve Mövsümlü, 2014). 19. yy'da ise sanayi inkılabının toplumsal alanda sebep olduğu değişimler ve problemler sosyal bilimlere olan ihtiyacı artırmış ve zaman içerisinde bu bilimlerin de başlı başına birer bilim olduğu anlayışı etkili olmaya başlamıştır. Pozitivist bakış açısından kurtulan bu anlayıştan tarih de olumlu anlamda nasibini almış ve bu yüzyılda Osmanlı Devleti ve Avrupa'da okul müfredatlarına girmeye başlamıştır (Demircioğlu, 2008, 2012; Şirin, 2011). O günden bugüne tarih eğitiminin amaç ve yöntemleri birçok kez zamanın ihtiyaçlarını karşılamak adına değişse de her daim değişmeyen tarafı devletin, kendi vatandaşlarını kendi istek ve beklentileri doğrultusunda yetiştirmek kısaca kültür aktarımı yoluyla vatan ve millet sevgisini aşılacak olmuştur (Sönmez, 2008; Demircioğlu, 2014; Turan ve Aslan, 2016, MEB,2016).

20. yy'ın başında Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrası önem kazanan milliyetçi tarih anlayışı, bilhassa Ziya Gökalp'in etkisiyle yeni Türkiye'nin ilk dönemlerinde ulusun inşasında çimento görevi gören milli kimlik aktarıcısı olarak görülmüştür. 1940'lardan itibaren ise hümanist anlayış eklense de milliyetçi bakış açısı 2000'li yıllara kadar etkisi güçlü bir şekilde devam etmiştir (Şimşek, 2013; Demircioğlu, 2008; 2014). Bu tarihten sonra hızlanan Avrupa ilişkileri, gelişen iletişim ve ulaşım imkanları sonucunda küreselleşmenin etkisinin artması, her alanda olduğu gibi tarih eğitiminde de oldukça önemli değişikliklere gidilmesine neden olmuştur.

Değişim her daim sürekli olsa da hızı birbirinden farklı olmuş ve sadece içerik olarak değil yapısal olarak da kendisini göstermiştir. Bu dersin, bu süre zarfında bilhassa ana içerik ve amaç itibarıyla gösterdiği görece istikrar, bilhassa ortaokul da yapısal anlamda kendisini gösterememiştir. Zira 1926, 1930, 1936 ve 1948 programlarında bağımsız bir ders olarak kabul edilirken, 1962 ilköğretim programı taslağında ise "Toplum ve Okul İncelemeleri" adı altında coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleriyle birleştirilmiştir. Bu ders, 1968-1985 yılları arasında "Sosyal Bilgiler" adını almış, 1985-1998 yılları arasında ise ortaokullarda tüm disiplinlerin birbirinden ayrılmasıyla "Milli Tarih" ismiyle, okutulmuştur. Fakat bu durum da uzun sürmemiş, 1998'den itibaren tekrar Sosyal Bilgiler dersi çatısı altına girmiştir (Aslan, 2016:).

Bu yapısal değişiklikler, ders materyallerinin içeriği, programların kazanım ve amaçlarında birçok değişikliği zorunlu kılmış bu durum da doğal olarak öğretmenlerden beklentileri de bir hayli değiştirmiş ve zorlaştırmıştır. 1998'den itibaren okutulmaya başlayan sosyal bilgiler dersinin öğretmenleri bu tarihten 2006'lara kadar eğitim tarih ve coğrafya mezunları arasından da seçilmiştir. Dolayısıyla tarih öğretmenlerinden sosyal bilgiler dersinde coğrafya gibi farklı disiplinlerin öğretimi beklenmiş bu da bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu tarihten itibaren bu derse tamamen Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarından mezun olan öğretmenlerin atanması öğretmen kaynaklı birçok sorunu ortadan kaldırırsa da dersin mevcut yapısal durumu, tartışmaların odağı olmaktan uzak kalamamıştır. Birçok Avrupa ülkesinde tek disiplinli olarak okutulan bu dersin, ülkemizde ortaokullarda (4-7) Sosyal Bilgiler dersi çatısı altında disiplinlerarası bir şekilde okutulmasına rağmen 8. sınıftan lisenin bitimine kadar tek

disiplinli olarak okutulması, bu dersin nasıl verileceği konusunda tartışmaların, anlaşmazlıkların halen devam ettiğinin en büyük kanıtıdır (Öztürk ve Deveci, 2011).

Bu tartışmalar sosyal bilgiler dersi içerisinde okutulması, bu şekilde olmasının dışında sosyal bilgiler içerisinde tarih konularının ve amaçlarının yetersizliği, Sosyal bilgilerin özgün bir branş olarak kendisini kabul ettirememesi, T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinin ayrı bir ders olarak okutulması durumu ve lisans eğitimlerinin yeterliği konularında daha da belirginleşmektedir (Akpınar ve Ayvacı, 2003; Kuş ve Çelikkaya, 2010; Yılmaz ve Kaya 2011; Akpınar ve Kaymakçı, 2012; Kaymakçı ve Ata, 2012; Kaymakçı ve Akbaba, 2014).

İşte bu nedenle bu çalışmada, var olan tartışmalar ışığında tarih konuları özelinde Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük derslerinde varolduğuna inandığımız yaşanan yapısal temelli sorunların çözümlenmesi için nelerin yapılması gerektiği konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ne düşündüklerini saptamak amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma modeli

Araştırma, katılımcılardan daha derinlemesine bilgiler elde etmek amacıyla nitel araştırma prosedürlerine uygun olarak yürütülmüştür. Çünkü nitel araştırmalar algıların ortaya çıkartılmasını sağlayabilecek derinlemesine ayrıntılı veriler elde edebilmeye olanak sağlayan yöntemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2005; Miles ve Huberman, 2015). Bu şekilde ortaya çıkan durumun daha verimli bir biçimde tanımlanarak anlaşılır kılınması mümkün olabilir. Bununla birlikte araştırmamızda bireysel algı ve perspektiflerden yola çıkılarak belli bir olgu veya durumun yorumlanması esasına dayanan fenomenolojik desen (Patton, 2014; Punch, 2009) tercih edilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın katılımcıları, 2015-2016 eğitim öğretim yılında, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilinde görev yapan 6'sı kadın ve 6'sı erkek olmak üzere toplam 12 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları amaçlı örneklem modeline göre 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibariyle en az 5 yıldır bu dersi okutan öğretmenler arasından seçilmiştir. Yargısal örnekleme de denilen bu modelde araştırmanın amacına hizmet edebileceği düşünülen uygun katılımcılar, araştırmacı tarafından belirlenir (Balcı, 2004). Ayrıca katılımcıların üç tanesi (E4, E5, K3) tarih bölümü/öğretmenliği mezunu iken, dokuz tanesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunudur.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

2015-2016 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilen araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak, geçerliliği güvenilirliği sağlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Hazırlanan görüşme formunun pilot uygulaması 2016 Şubat ayında yapılmış, elde edilen dönütler ve 2 ayrı alan uzmanının görüşleri ile forma son hali verilmiştir. Bu şekilde geçerliği artırılmaya çalışılan ve toplam 6 sorudan oluşan formun asıl uygulaması, 2016 Mart ayında yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmadan elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikli olarak tüm formlar incelenmiş ve daha sonra anahtar kelime öbekleri ve cümleler seçmek suretiyle kodlar, kodlardan da kategoriler belirlenmiştir. Araştırmanın geçerliğini sağlamak adına katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Çalışmada güvenilirliği sağlamak adına elde edilen bulgular, iki ayrı sosyal bilgiler eğitim uzmanına da analiz ettirilerek bulgular karşılaştırılmıştır (Patton, 2014; Miles ve Huberman, 2015). Stemler'in (2001) ölçüm güvenilirliği formülüne göre kodlayıcılar arasındaki uyum yüzdesinin yüksek olması, ölçüm güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da iki kodlayıcının görüş birliği yüzdesi güvenilirliği kullanılmıştır. Bunun için Miles ve Huberman'ın (2015) $P(\text{Uzlaşma yüzdesi}) = \frac{Na(\text{Görüş Birliği})}{Na(\text{Görüş Birliği}) + Nd(\text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$ güvenirlilik formülü kullanılmıştır. Hesaplamalar sonucunda güvenirlilik %73 çıkmış dolayısıyla boyut güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

Ortaokulda tarih eğitiminde yaşanan yapısal temelli sorunların çözümlenmesi için nelerin yapılması gerektiği konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ne düşündüklerini saptamak ve bu doğrultuda öneriler geliştirmek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir. Tablolarda sunulan alıntılar, tüm katılımcıların verdikleri cevapları kapsayacak şekilde biçimlendirilmiş böylece gereksiz tekrarlardan ve bunun sebep olacağı şişkinlikten kaçınmak amaçlanmıştır.

Tablo 1. Sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası yapısı hakkında öğretmen görüşleri

Boyutlar	f	Doğrudan alıntılar
Uygun	9	<p><i>-Bence çok disiplinli olan sosyal bilgilerde sorun yok. Çünkü bu dersin amaçlarına baktığımızda bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için farklı disiplinlerden faydalanmak şart.</i></p> <p><i>-Sosyal bilgiler dersi, ismi gereği birçok sosyal bilimi içine alması gerekir. Dolayısıyla bu yapı olması gereken yapıdır. Ayrıca birçok farklı ve güçlü amacı olan bu dersi, tek bir disiplinle götürmek imkânsızdır. (E1, E3, E4, E5, E6, K1, K2, K3, K6)</i></p>
Uygun değil	3	<p><i>-Bana göre yanlış çünkü bu şekilde bu kadar çok ve çeşitli amaca ulaşılabileceğini düşünmüyorum. Yani bu şekilde farklı disiplinleri bir araya getirilerek bir derse, başarabileceğinden çok fazla amaç yüklenmek zorunda kalınmıştır. Dersten gibi onca farklı disiplinin amaçlarını gerçekleştirilmesi bekleniyor. Süpermen misali.</i></p> <p><i>-Çok uygun olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bu şekilde olunca birçok farklı disiplinden geriye pek bir şey kalmıyor. Hepsi adeta başka bir şeye dönüşmeye çalışırken (sosyal bilgilere) kendilerinden (tarih, coğrafya) oluyor, başka bir şeyde olamıyorlar. (E2, K4, K5)</i></p>
Toplam	12	

Tablo 1 genel olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası yapısının öğretmenlerin çoğunluğu tarafından uygun bulunduğu, buna gerekçe olarak da çok farklı ve fazla olan amaçların ancak bu şekilde gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Katılımcıların az bir kısmı ise bu yapıyı uygun bulmamakta ve buna gerekçe olarak da bu kadar çok ve farklı amaca ulaşmanın bir ders için mümkün olmadığını ve bu imkânsız hedef uğruna tarih, coğrafya gibi birçok disiplinin kendi niteliklerini kaybettiklerine inandıkları görülmektedir. Bu arada tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin tamamının benzer ifadelerle bu yapıya karşı oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler dersi içerisindeki tarih konularının yeterliği hakkında öğretmen görüşleri

Boyutlar	f	Doğrudan alıntılar
Yeterli	6	<p><i>-Bence tarih konuları oldukça yeterli. Tarihte birçok konu olsa da zaten hepsini öğrenciye vermek imkânsız ve gereksiz. Ders kitabında amaca hizmet edecek kadarı var diye düşünüyorum.</i></p> <p><i>-Bana göre ortaokullarda zaten ayrı ayrı bir tarih dersine ihtiyaç yok. Bu kadarı hem tarihin hem de sosyal bilgilerin amaçları için yeterli diye düşünüyorum. O yaş çocukları için bu kadar bilgi uygundur. (E2, E3, E6, K2, K4, K5)</i></p>
Yetersiz	6	<p><i>-Tarih başlı başına bir disiplindir ve kapsamı da son derece fazladır. Öğrenciye vermesi gereken çok fazla konusu olan bir disiplinin, sosyal bilgilerin içerisine sıkıştırılarak oldukça sade ve basit hale getirilmesini doğru bulmuyorum. Bana göre bu şekilde tarih dersi kendi amaçlarından ödün vermektedir zira öğrencilerin gerçek anlamda tarih bilgisi öğrendiklerini de düşünmemekteyim. Konular arasında da dağılım açısından pek bir özen olduğunu söyleyemem. Bazı konular oldukça kısa bir şekilde verilmektedir.</i></p> <p><i>-Sadece tarih değil coğrafya dersi içinde bence bu sıkıntı söz konusudur. Etkin vatandaş yetiştirmek adına tarihten ya da coğrafyadan faydalanmak elbette gerekebilir. Ama bu amaçla tarihi de kendi amaçlarını gerçekleştirebilecek yetkinlikten kopartmanın pek bir anlamı yok bence. Sosyal bilgiler dersi bence İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ile aynı amaca hizmet etmektedir. Küçük değişikliklerle bu iki ders sosyal bilgiler çatısı altında verilmeli ve tarih ile coğrafya kendi özel amaçlarını hizmet edecek seviyeye çıkartılmalıdır. Bu sadeleştirme zorunluluğu nedeniyle günümüz Türkiye'si ve dünya sorunlarına ilişkin yeterli malumatın verilemediğini düşünüyorum. (E1, E4, E5, K1, K3, K6)</i></p>
Toplam	12	

Tablo 2 genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler dersi içerisinde sunulan tarih konularının yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerle, yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin sayısının birbirine denk olduğu görülmektedir. Bu konuda yeterli görüşünü savunanların cevaplarına baktığımızda buna gerekçe olarak tarihin her konusunun ayrıntısıyla anlatılmasına gerek olmadığı bu yaş seviyesi için bu kadarının yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Bu soruya olumsuz cevap veren öğretmenler ise ifadelerinde, tarihin başka disiplinlerle bir arada verilmesi nedeniyle tarih konularına yeterli önemin verilmediğini ve konuların oldukça basitleştirildiğini, mevcut durumdan ötürü de tarihin kendine özgü amaçlarından taviz verdiğini

düşündükleri görülmektedir. Ayrıca bir katılımcı (K3) İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ile Sosyal Bilgiler dersinin temelde aynı amaca hizmet ettiğini dolayısıyla, aynı amaçlı iki derse gerek olmadığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler'in ufak değişiklikler yapılarak bu ortak amacı gerçekleştirilebilecek hale getirilmesi, tarih ve coğrafyanın ayrı birer ders olarak okutulması gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Ayrıca tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin tamamının benzer ifadelerle Sosyal Bilgiler içerisinde tarih konularının yetersizliğinden yakındıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Sosyal bilgiler dersi programı içerisinde tarih disiplininin varlığı hakkında öğretmen görüşleri

Boyutlar	f	Doğrudan alıntılar
Ayrı okutulmalı	8	<p><i>-Bana göre tarih ve coğrafya, yıllar önce olduğu gibi ortaokullarda ayrı ayrı dersler olarak okutulmalıdır. Çünkü mevcut durumda birçok konu basit ve yüzeysel bir şekilde anlatılmakta. Eğer ayrılırsa derslerin kendi amaçlarını gerçekleştirme ihtimalleri daha da artar. 8. sınıflarda okutulan İnkılap Tarihi dersinin ayrı bir tarih dersi olarak okutulmasından beklenen gaye ne ise aynı şekilde daha alt sınıflarda da öyle olmalı. Şu da bir gerçek ki daha önceki milli tarih derslerinde verilen bilgilerle günümüzde sosyal bilgiler dersinde verilen tarihsel bilgilerin, gündelik yaşama faydası hususunda bu yapısal kaynaklı bir farkın olduğunu düşünmemekteyim. Müze eğitimi başta olmak üzere günümüzde uygulanan öğrenci merkezli birçok yöntem ve teknik eğer ki milli tarih dersinin okutulduğu dönemde uygulanmış olsaydı, günümüzdeki versiyondan (sosyal bilgiler içerisindeki hali) çok daha etkili ve gündelik yaşama katkısı olurdu ve kalkmasına da gerek kalmazdı diye düşünüyorum. Yurttaşlık dersi geliştirilerek açık kapanabilirdi.</i></p> <p><i>-Bence ayrı okutulmalı. Çünkü bu şekilde ne tarihte ne de coğrafyada ayrıntıya girilemiyor. Ama o şekilde olduğu zamanda sosyal bilgiler dersinin varlığı ortadan kalkmamalı aynı amaçlar doğrultusunda gerektiğinde tarih, coğrafya ve diğer disiplinlerden şu anda olduğu gibi faydalanılmalı. Sadece içeriğinde bazı değişiklikler yapılarak bu durum gerçekleştirilebilir. Hem bu şekilde bana göre tarih ya da coğrafya zayi edilmemiş hem de sosyal bilgilere de gerektiğinde hizmet eder hale gelmiş olur. Ama vazgeçilmemesi gereken şey günlük hayatta daha kullanılabilir bir bilgi olması adına öğrenci merkezli yöntem tekniklerdir. Bence faydayı sağlayan şey odur. (E1, E2, E4, E5, K2, K3, K4, K5, K6)</i></p>
Birlikte okutulmaya devam etmeli	4	<p><i>-Tarih derslerinin günümüz şartlarında birçok ülkede olduğu gibi ortaokullarda sosyal bilgiler çatısı altında verilmesi bence doğrudur ve ayrılmasına gerek yoktur. O yaşta bir çocuğa yoğun bir tarih bilgisi vermek gerekmediği için bence bu kadarı yeterlidir. Verilen bilgilerin coğrafya veya yurttaşlık bilgileri ile birlikte verilmesi, bu bilgilerin günlük hayattaki kullanılabilirliğini artırmaktadır. Zaten ders kitaplarında yer alan güncel konularla ilişkilendirilebilecek konuların daha iyi anlaşılması adına da bu gereklidir.</i></p> <p><i>-Bana göre bu şekilde birliktelik çocuğun, Sosyal Bilgiler'in amaçlarına ulaşmasında her birinin kendisine has özellikleri ile sağladığı katkılardan</i></p>

ötürü daha verimli olmaktadır. Bu şekilde öğrenilen tarihsel bilginin günlük hayatta kullanılabilme ihtimali artmaktadır. Ayrıca konu seçilirken de günümüzde bir şekilde faydası olabilecek konuların belirlendiği açıktır. (E3, E6, K1, K6)

Toplam 12

Tablo 3 genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun tarihin, sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesinin uygun olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bunu savunurken haklı olarak T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini örnek gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca mevcut durumda birçok konunun basit ve yüzeysel olduğunu, dolayısıyla tarih gibi diğer disiplinlerin kendilerine özgü amaçlarına ulaşmalarının çok zor olduğunu düşündükleri görülmektedir. Tarihin eskiden olduğu gibi ayrı bir ders olarak okutulması bu anlamda oldukça önemlidir. Fakat şunu da ifade etmek gerekir ki sosyal bilgiler dersinin varlığına karşı çıkılmamakta fakat tarih konularının bu dersin içerisinde konumlandırılarak bağımsız varlığının elinden alınmasına itiraz edilmektedir.

Mevcut birlikteliğin devamını arzulayan öğretmenlerin oranı düşük olsa da buna gerekçe olarak bu dersin birçok ülkede bu şekilde olduğunu ve bu yapının sosyal bilgilerin temel amacı olan etkili vatandaş yetiştirme adına farklı disiplinlerden yararlanmaya olanak sağlayarak daha verimli bir ortam oluşturduğunu düşündükleri görülmektedir. Ayrıca tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin tamamının benzer gerekçelerle tarih dersinin ayrı bir ders olarak okutulması gerektiğini ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler dersi içerisindeki tarih konularının öğrenciye, belli düşünce yapısı kazandırması hususunda öğretmen görüşleri

Boyutlar	f	Doğrudan alıntılar
Olumlu	9	<p><i>-Bana göre tarih konularının birkaçı hariç doğru bir şekilde öğrenilip değerlendirildiğinde günümüze faydası olabilecek konulardır. Bu faydanın sağlanması adına (vatan, kültür, geçmiş vs. sevgisi) arada bilhassa inkılap tarihi derslerinde belli düşüncelerin doğru olarak empoze edildiğini düşünmekteyim. Bu süreçte bazı fikirlerin verilmesini bence normal. Ayrıca konular oldukça zevkli gelmektedir.</i></p> <p><i>-Bence özellikle bazı tarih konularında sadece öğrencilerin değil bizlerin de belli fikirlere sahip olmamız istenmektedir. Fakat kabul etmek gerekir ki tarihin en önemli amaçlarından/faydalarından biriside bence budur. Tarih kendi görevini yerine getirirken tüm dünya nasıl yapıyorsa, ülkemizde de aynı şekilde oluyor. Bu süreçte bilhassa tarihimizdeki başarılı olaylardan öğrenciler de zevk almaktadır. (Tabi bu durum daha çok dersin işlenişine bağlı.) (E1, E2, E4, E5, K2, K3, K4, K5, K6)</i></p>
Olumsuz	3	<p><i>-Bana göre tarih konuları ders içeriğindeki coğrafya gibi diğer konulardan daha zevkli gelmektedir. Bazen benim de tarih konularından sıkıldığım olmakta. (Tabi öğrenci de sıkılabilmekte). Öğrenciye belli fikirleri aşılama bir realitedir ve bu bazen son derece yanlış olan (bilhassa cumhuriyetin ilk yılları ile ilgili hassas olarak görülen bazı konularda) durumlarda bile söz konusu</i></p>

olabilmektedir. Ama mecburen programa uygun hareket ediyoruz. Tarihte doğrular öğretildiği müddetçe sorun yok. (E3, E6, K1)

Toplam 12

Tablo 4 genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, tarih konuları aracılığıyla öğrencilerin belli konularda istenilen fikre sahip olmalarının amaçlandığını düşündükleri görülmektedir. Öğretmenler, herhangi bir görüşün öğrenciye empoze edildiği düşüncesine katılmakta fakat bu dersin/disiplinin tüm dünyada bu şekilde olduğunu ifade ederek var olan durumu aslında normal, olması gereken yapısal bir durumun doğal sonucu gibi gördükleri dolayısıyla yadırgamadıkları görülmektedir. Bu ifadeye tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin üçünün de benzer gerekçelerle katıldığı gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin tarih konularının içeriği hakkında görüşlerine olumsuz yaklaşımların ifadelerine baktığımızda konuların bazen sıkıcı olabildiğini düşündükleri ve dersin öğrencileri, bilhassa cumhuriyetin ilk yılları ile ilgili konularda çok fazla farklı düşünme fırsatı vermediğini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin, Sosyal bilgiler dersi içerisine dahil edilmesi hususundaki öğretmen görüşleri

Boyutlar <i>f</i>	Doğrudan alıntılar
Mevcut düzen devam etmeli	<p>9 <i>-Bana göre normal tarih bile sosyal bilgiler içerisinde zayi ediliyor ki bu şekilde inkılap tarihinin de adeta ıskartaya çıkartılmasını asla istemem. Bu nedenle inkılap tarihinin ayrı olarak okutulması gerektiğini düşünmekteyim. Fakat içerik konusunda biraz daha objektif olunması ve her anlatılanın aynen bilinmesi gereken kesin ve tartışmasız doğrular olarak anlatılmaktan vazgeçilmesi gerekir.</i></p> <p><i>- Bana göre inkılap tarihi gibi gerçek anlamda günümüz Türkiye'sinin temelini kazandıran bir dersin sosyal bilgiler içerisine entegre edilerek basitleştirilmesi ve birbirinden farklı konu ve alanlarda onlarca amaca hizmet ettirilmesi, tarih için bir katliamdır. Madem tarih öğretimi şimdiki gibi bu şekilde daha verimli oluyor, neden inkılap tarihi de bu dersin içine sokulmadı! Ayrı kalması iyi ama kendi içerisinde var olan konuların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü çok fazla soyut kalan konuların olduğunu düşünmekteyim. (E1, E2, E4, E5, K2, K3, K4, K5, K6)</i></p>
Birlikte olmalı	<p>3 <i>İnkılap tarihi derslerinin de bazı değişikliklerle bu derse entegre edilmesinin daha faydalı olacağına kanaat getirmekteyim. Çünkü günümüze en yakın ve günümüz olayları ile doğrudan ilişkilendirilebilecek olayların anlatıldığı İnkılap Tarihi konuları aslında Türk tarihini kültürünü bilen benimseyen etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler için biçilmiş kaftandır.</i></p> <p><i>-İnkılap tarihi dersinin de sosyal bilgiler dersi çatısı altına alınması taraftarıyım. Bu şekilde soyut ve kullanılamaz olmaktan kurtulacağını düşünüyorum. (E3, E6, K1)</i></p>

Toplam 12

Tablo 5 genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin, sosyal bilgiler dersine entegre edilmesine sıcak bakmadıkları buna gerekçe olarak da sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının varlığı hususunda yaşadıkları sıkıntıları burada da aynen yaşamak istemedikleri görülmektedir. Konularının ehemmiyetinden bahsedilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin, Sosyal Bilgiler içerisine dahil edildiğinde doğal olarak olumsuz anlamda basitleşeceğini, yüzeysel kalacağını ve diğer disiplinlerin arasında kaybolup gideceğini düşünmektedirler. Ayrıca bir soru da sormaktadırlar: *Bu disiplinlerin (tarih, coğrafya vb.) birlikte olması doğru ise neden 8. sınıflarda ayrı okutulmakta, madem ayrı olması doğru ise neden 4,5,6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersi çatısı altında birleşik verilmektedir?* Böyle bir sorunun akla gelmesi dahi başlı başına mevcut durumun belirleyicileri arasında neyin doğru/olması gereken olduğu hususunda henüz ortak kanaatlere varılmadığını çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Ayrıca tüm öğretmenler dersin içeriğinin daha objektif olması gerektiğini ifade etmektedirler.

Bu dersin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesini isteyen az sayıdaki öğretmen, dersin soyutluktan kurtulacağı ve güncel sorunlarla daha fazla ilişkilendirilebilen konulara sahip bu dersin diğer disiplinlerle bir arada verildiğinde, öğrencilerin etkin birer vatandaş olmaları hususundaki temel amacına daha fazla hizmet edebileceği gerekçesiyle bu birleşmeye olumlu yaklaşmaktadırlar.

Tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin tamamının benzer gerekçeler sunarak bu dersin ayrı olarak okutulmaya devam etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenliği için Tarih özelinde Lisans eğitiminin yeterliliği hakkında öğretmen görüşleri

Boyutlar <i>f</i>	Doğrudan alıntılar
Lisans eğitimi yeterlidir	12 <i>-Ortaokulda tarih konuları çok ağır olmadığı için akademik anlamda lisans eğitiminin fazlasıyla yeterli olduğunu düşünmekteyim. Fakat bu yeterlilik maalesef pedagojik anlamda asla aynı boyutta değil. Orada gördüklerimizle atandığımızda karşılaştığımız ortamlar çok farklı. Ayrıca kendimi farklı konuların olduğu değil de sadece tarihin olduğu inkılap tarihinde daha mutlu ve yeterli hissediyorum.</i> <i>-Bence sosyal bilgiler dersi öğretmenliği için lisans okumaya dahi gerek yok. Çünkü bilgi manasında verilen her şey birkaç ayda öğrenilecek şeyler. O nedenle lisans, formasyon için gerekli fakat bir o kadar da yetersiz ve teoride kalmakta. Dolayısıyla yetersizlik söz konusu bile olamaz. Bu arada kendimi hem İnkılap tarihi hem de sosyal bilgiler için yeterli hissediyorum. (E1, E2, E3, E4, E5, E6, K1, K2, K3, K4, K5, K6)</i>
Toplam	12

Tablo 6 genel olarak değerlendirildiğinde tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olanlarda dahil olmak üzere katılımcıların tamamının, tarih özelinde lisans eğitiminin Sosyal Bilgiler öğretmenliği yapabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Yapılan açıklamalardan bazılarında baktığımızda öğretmenlerin bu derste, kendilerinden teorik anlamda çok fazla bir şey beklenmediği, dolayısıyla eğitimin yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Hatta bunu yapabilmek için lisans eğitimine dahi gerek olmadığını düşünenler de (E2, E4, K6) vardır. Yaşanan en büyük sıkıntı olarak lisans eğitimleri esnasında teorik olarak yeterli eğitimi almalarına rağmen bu eğitimin göreve başladıktan sonra çok fazla pratiğe dönüştürülemediğini ve üniversite eğitimi ile okulda öğretmenliğin birbiriyle kopukluk içerisinde olduklarını vurgulamaktadırlar. Tarih bölümü/öğretmenliği mezunu olan katılımcıların bu konuda görüş bildirebilmelerinde en önemli sebep olarak, mezun oldukları alan dışındaki konularda da zorlanmadan dersi işleyebilmelerinin, bu öğretmenlik için kendi lisans eğitimlerine kıyasla çok daha hafif bir eğitimin yeterli olabileceğini düşünmelerini söyleyebiliriz.

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul tarih konularının öğretiminde yaşanan sıkıntıların tespit edilmesi ve bu doğrultuda çözüm önerileri üretilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada öğretmenlerin büyük oranda sosyal bilgiler dersinin varlığında sorun görmedikleri, fakat bu varlığa yüklenen amaçlar ve bu durumun getirdiği sonuçların problemleri olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu ders, ilk defa 20. yy başında ABD’de okutulmaya başlandığında dersin amacı olarak da insan topluluklarının içinde yaşadıkları dünya ve halk hakkındaki anlayışlarını genişletmek maksadıyla sosyal görüşlerinin tekâmülünü sağlamak ve dolayısıyla demokratik yaşantının kıymetini bilen iyi bir vatandaş yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir (Moffatt, 1957; Sever, 2015). Bu dersin disiplinlerarası yapısını uygun gören katılımcıların buna gerekçe olarak yukarıda ifade edilen amacı göstermiş ve bu kadar fazla ve farklı kulvardaki amaçlara ancak bu şekilde ulaşabileceğini ifade ettikleri görülmektedir. Bu amaç, halen Sosyal bilgiler dersinin varlığının temel gerekçesi olarak hiç kimsenin itiraz edemeyeceği bir fayda unsuru olarak varlığını sürdürmektedir. Zaten sorun herkesin saygı duyduğu böyle kıymetli ve bilhassa çağımızın en büyük ihtiyaçlarından olan bu amacın varlığı değil, bu amaca ulaşmak adına birçok farklı disiplinin bir araya getirilerek bu havuzda boğulması olarak ifade edilebilir.

Bu birliktelik çalışmamızın ana konusu olan tarih konularında da birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Yapılan birçok çalışmada ders saatinin mevcut konuların tam olarak işlenebilmesi için yetersiz olduğunu, konuların üst üste yığılarak basit ve yüzeysel bir hale getirildiğini ve programda vatandaşlık amaçlarının ağır bastığını buna mukabil tarihe özgü amaçların ise daha az olduğunu söylemektedir (Yıldız, 2003; Akpınar ve Kaymakçı, 2012; Kuş ve Çelikkaya, 2010; Çakmak ve Aslan, 2016; Arslantaş, 2006). Bu durumda öğretmenlerin sosyal bilgilerin kendi özel amaçları doğrultusunda disiplinlerarası yapısının elzem olduğunu düşündükleri fakat tarih ve coğrafya derslerinin, sosyal bilgilere bu konuda hizmet ederken kendi otonomluklarını kaybetmelerinin öğretmenleri rahatsız ettiği çalışmadan elde edilen önemli bir gerçektir. Çünkü öğretmenler son derece önemli bir sosyal bilim olan tarihin başlı başına bir ders olarak okutulmayı hak edecek kadar özel ve önemli amaçları olduğunu bu nedenle de T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin de ayrı okutulmaya devam etmesi gerektiğini de ifade etmişlerdir. Buna gösterilen en önemli gerekçe, mevcut durumda derinlikten yoksun 4,5,6 ve 7. sınıf tarih konuları gibi bu dersin de yüzeysel, sığ ve basit kalması kaygısıdır. Zira bu dersin konusu olan dönemin, günümüzde yaşanan birçok sorun veya durumun açıklanmasında diğer tüm tarihi dönemlere göre daha etkili olduğu ve başka disiplinlerle başka amaçların gölgesinde kalmasından endişe edilecek kıymete haiz olduğu inkâr edilemez.

Bu sonucun araştırmamızdan elde edilen, öğretmenlerin çoğunluğunun sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası olmasını uygun buldukları bulgusuyla çeliştiğini söylemek yanlış olur. Zira öğretmenlerin açıklamalarına baktığımızda kastettikleri şeyin Sosyal Bilgiler'in amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu farklı disiplinleri kendi içerisine almasında sakınca görmedikleri buna rağmen bu birleşmenin, diğer disiplinlerin bağımsız varlıklarını ortadan kaldırmasını da onaylamadıkları çok net olarak görülmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler dersi içerisinde verilen tarih konularının her anlamda yeterliliği (ders kitabı içerisinde kapladığı oran ve içerik) hususunda öğretmenlerin yarısının olumlu yarısının da olumsuz düşündüğü görülmüştür. Öğretmenlerde görülen bu arada kalmışlığın en büyük sebebi birçok disiplinin bir arada ve haftada sadece üç saatlik bir dersin içerisine sıkıştırılmasıdır. Bu sıkışıklık önemli görülen birçok konunun bu içeriğe dahil edilmemesine ya da basitleştirilerek önemsiz kılınmasına sebep olmaktadır. Yılmaz ve Kaya'nın (2011) birlikte yaptıkları çalışmadan elde edilen sosyal bilgiler içerisinde tarih konularının basit ve yüzeysel kaldığı sonucunun da çalışmamızın bu sonucu ile örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Araştırmamızdan elde edilen önemli bir sonuç da öğretmenlerin tarih konularını çoğunlukla eğlenceli olarak gördüğü ve bu konuların genelde öğrencilere belli fikirleri empoze ettiğine inandıkları şeklindedir. Aslında çalışma grubumuz öğretmenler olsa da tarih konularının eğlenceli olması durumu, öğrenciler üzerine yapılan birçok çalışmadan elde edilen verilerle örtüşmemektedir (Tekeli, 1998; Joseph, 2003; Mağat, 2006, Safran 2006; Talay, 2008).

Herhangi bir fikrin öğrenciye aşılması zaten tarih derslerinin/konularının programlarda belirtilen amaçlara baktığımızda çok net görülmektedir (MEB, 2016). Tarih derslerinin/konularının öğrenciye geçmişini, kültürünü, milletini ve devletini sevdirmeyi ve benimsetmeyi amaçlayan ve bu amaçları programlarında açıkça belirtilmesi gerçeği, öğretmenler tarafından olumsuz değerlendirilmemektedir. Adeta tarihin varlık nedeni olarak görülen bu durum, her ne kadar nesnellığe zarar verebilse de tüm devletlerin yeni nesilleri, istedikleri biçimde yetiştirebilmesinin en önemli ve etkili aracı olan eğitiminin de en önemli boyutudur (Özbaran, 1998; Tekeli, 1998; Althusser'den akt Usta, 2013; Stradling, 2003). Elde edilen bu sonuç başka çalışmalarla da örtüşmektedir (McGrum, 2013; Yılmaz ve Kaya, 2011; Bal, 2011).

Araştırmada, katılımcıların tamamının üniversite eğitiminde verilen akademik bilginin ortaokul tarih konularının öğretiminde yeterli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Buna mukabil pedagojik anlamda verilenlerin ise çok fazla işe yaramadığı ve teoride kaldığı, katılımcıların tamamının ifade ettiği bir durumdur. Ayrıca katılımcıların neredeyse tamamının kendilerini sosyal bilgilerden ziyade T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi için daha yeterli hissettiklerini söylemeleri de oldukça manidardır.

Sonuç itibariyle öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin varlığına ve amaçlarına saygı duydukları fakat bu saygının başta tarih olmak üzere başka disiplinleri ortadan kaldıracak obez bir yapıya dönüşmesini onaylamalarına yetmediği görülmektedir. Bu durumda çalışmada öğretmen görüşlerinden elde edilen sorunlara uygun olarak aşağıdaki önerilerin MEB ve üniversitelerce dikkate alınması tarafımızca önemli görülmektedir.

Elde ettiğimiz sonuçlar değerlendirildiğinde en önemli sorun olarak tarihin hakettiğine inanılan bir yerde olmamasının bazı hoşnutsuzluklara sebep olduğu aşıkardır. Bu sorun bilhassa sosyal bilgiler dersi içerisinde tarihe ayrılan konu, içerik, amaç ve süre hususlarında kendini göstermektedir. Bu durumda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle yapılmasının elzem olduğuna inanılan en önemli değişiklik, içeriğinde birtakım değişiklikler yapılarak sosyal bilgiler dersinin varlığının aynen devam etmesi ve tarih coğrafya gibi derslerin ayrı birer ders olarak uygun içerik,

amaç ve süre ile okutulmasıdır. Sosyal Bilgilerde yapılacak değişiklik, tarih ve coğrafya ile ilintili konuların vatandaşlık bağlamında değerlendirilemeyecek olanlarının çıkarılması şeklinde olabilir. Ayrı birer ders olarak okutulacak tarihin ise İngiltere gibi birçok gelişmiş Avrupa ülkesinde okutulan şekliyle yani yapılandırmacı anlayışın egemen olduğu bir tarzda hazırlanmış kitaplarla okutulması uygun olacaktır. Bu durumda akla 1998'e kadar okutulan ve tamamen davranışçı eğitim anlayışı ile hazırlanmış program ve ders kitaplarından ibaret olan Milli Tarih dersleri gelmemelidir.

Bu şekilde sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkmasındaki ana gerekçe olan etkili vatandaş yetiştirme hedefine uygun olmadığı, ders süresinin yetersiz olduğu, kitapların şişkinleşmesine sebep olduğu vb. birçok söylenen ya da söylenmeyen gerekçelerle hiç değinilmeyen ya da oldukça yüzeysel değinilmek zorunda kalınan tarih konularına hakettiği değer, zaman ve kapsam yeterince verilebilecektir. Böylelikle ayrı bir İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersine de gerek kalmayacaktır. Zira baktığımızda iki dersinde genel anlamda aynı amaca hizmet ettiği görülmektedir. Sosyal bilgilerin farklılaşan amaçları daha çok içine kattığı tarih ve coğrafya gibi farklı disiplinlerinden kaynaklanan onlara özgü amaçlardır. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi de yenilenecek adı (Sosyal Bilgiler), içeriği ve süresi ile tam olarak kendisinden beklenen yeni amaçları karşılayabilecek hale getirilebilir. Bu durum gerçekleşmediği takdirde yapılabilecek ikinci bir öneri ise, tarih konularının sosyal bilgiler dersi içindeki ağırlığının artırılmasıdır ki bu durumun getireceği en büyük sorun ya diğer konuların azaltılması ya da ders saatinin artırılmasıdır. Dolayısıyla iki durumda çok daha farklı ve fazla olumsuzluklara sebep olabilir.

Bununla birlikte yapılandırmacı anlayışın egemen olduğu tarih konularının biraz daha objektif bakış açısıyla yazılması en azından tüm Türk tarihini ve değerlerini dikkate alarak adil bir yaklaşımla hepsinin bize ait olduğu göz önüne alınarak planlanması gerekir. Bilhassa İnkılap Tarihi derslerinin, günlük hayatı, siyaseti, dünya olaylarını anlamaya katkı sağlayabilecek, soyut olmaktan uzak ve adeta eleştirilemez kutsal metinler olmaktan çıkarılarak daha objektif sunulması faydalı olabilir. Son olarak Sosyal Bilgiler dersi lisans eğitiminde öğretmenlik uygulamalarının çok daha disiplinli ve tüm yıllara yayılarak, ağırlığının teoriden pratiğe doğru kaydırılması, eğitimi süresi içinde mevcut olan uygulamalı derslerin en azından uygulama saatlerinin bir kısmının okullarda öğrencilere yaptırılacak ortamın oluşturulması faydalı olabilecektir. Tüm bunların neticesinde oluşturulacak yeni durum, tarih konularının genel kabul gören sıkıcı olduğu gerçeğini değiştirmek adına öğretmenlerin uygulayacakları etkinlikler için daha fazla zaman kazandıracaktır.

Kaynakça

- Akpınar, M., Ayvaci, H.Ş. (2003). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerin temel disiplinlerine karşı tutumları. *Milli Eğitim*, (158),137- 145.
- Akpınar, M., Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20(2), 605-626
- Arslandaş, S. (2006). *6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (Malatya ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. İçinde, D. Dilek (Ed.) *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (s.3-48). Ankara: PegemA
- Bal, S. (2011). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayı ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, (15), s. 371 – 387.

- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkler*. (4. baskı) Ankara: PegemA
- Çakmak, Z., Aslan, S. (2016). Sosyal bilgiler dersi öğretimine yönelik öğretmen ve öğretmen aday görüşlerinin değerlendirilmesi. *Current Research in Education*, 2(1), 29-41
- Demircioğlu, İ.H. (2008). Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (6),12, 431-450
- Demircioğlu, İ.H. (2012). Osmanlı Devleti’nde tarih yazımının tarih öğretimi üzerine etkileri. *Milli Eğitim*, (193),115-125.
- Demircioğlu, İ.H. (2014). Türkiye’de tarih eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Yeni Türkiye, Türk Eğitimi Özel sayısı II. (59)*, 1176-1186.
- Josepf, S. (2003). *Differential perceptions of teachers and students about the teaching and learning of history in secondary schools of Trinidad And Tobacco*. Andrews University School Of Education. Degree Doctor Of Philosophy. Ann Arbor. 29.05.2016 tarihinde <https://goo.gl/2HdvWd> adresinden alınmıştır.
- Kaymakçı, S., Akbaba, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının geçmiş yaşantılarında öğrenemedikleri konular ve bunlara ilişkin çözüm önerileri. *TSA. (3)*, 145-165
- Kaymakçı, S., Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research. 3(1)*, 35-64
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91
- Mağat, R. (2006). *Ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine ilgisi ve tarih düşüncesinin gelişimi - Kahramanmaraş örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- McCrum, E. (2013). History teachers’ thinking about the nature of their subject. *Teaching and Teacher Education*, 35, 73-80.
- MEB, 2016. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=155> 15.07.2016 tarihinde edinilmiştir.
- MEB, 2016. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=181> 15.07.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Miles, B.M., Huberman, A.M. (2015). *Nitel Veri Analizi*. S. Akbaba-Altun, A. Ersoy (Çev. Ed.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Moffatt, M.P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (N. Oran, çev.) Ankara: Maarif Basımevi
- Özbaran, S. (1998) “*Türkiye’de Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Üstüne Düşünceler*”, *Tarih Eğitimi ve Tarihte Öteki Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Öztük, C., Devenci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi, İçinde, C. Öztürk (Ed.). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* (s.1-41.) Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Patton. M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün, S. Beşir Demir (Çev. Ed.). (3. Baskı). Ankara: PegemA. Yayıncılık.
- Punch, K. F. (2009). *Introduction to research methods in education*. London: Sage.
- Safran, M. (2002). Türk Tarihi Öğretimi ve Meseleleri, *Türkler Ansiklopedisi*, c.17, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Safran, M. (2006). *Değişik öğretim basamaklarında tarih dersine ilişkin tutumlar üzerine bir araştırma. Tarih Eğitimi: Makale ve Bildiriler*. (7-12). Ankara: Gazi Kitabevi
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler eğitimine giriş*. Ankara: Nobel
- Sevinç, Q., Mövsümlü, C. (2014). *Maarifcilerin Tarih Felsefesine Bakışları: Batı ve Doğu Tarihiçiliği Kapsamında*. 3.Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu (ISHE) 25-27 Haziran 2014 s.207-215 tam metin olarak basılmıştır.
- Sönmez, E. (2008). *Annales okulu ve Türkiye’de tarihyazımı. Annales Okulu’nun Türkiye’de tarih yazımına etkisi: Başlangıçtan 1980’e*. İstanbul: Daktylos
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17).
- Stradling, R. (2003). *20. yy’da Avrupa tarihi nasıl öğretilmeli?* A. Ünal. (Çev.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Şimşek, A. (2013). Geçen yüzyılda Türkiye’de tarih dersleri. *Eğitime Bakış (9)*, 26, 36-41

- Şimşek, A., Pamuk, A. (2014). Tarih Yazıcılığının Dünü, bugünü ve yarını üzerine kısa bir bakış. İçinde, *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri*. Mustafa Safran (Ed.). (2. baskı). İstanbul: Yeni İnsan
- Şirin, İ. (2011). Genel tarih anlayışları. A. Şimşek (Ed.) *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı için Çağdaş bir Metodoloji*. İstanbul: Tarihçi.
- Talay, H. H. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersindeki Atatürkçülükle ilgili konulara hazır bulunuşluk düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tekeli, İ. (1998). *Tarih bilinci ve gençlik: karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye araştırması*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Turan, İ., Aslan, H. (2016). YÖK tez merkezi ve Proquest veri tabanında yer alan tarih eğitimi tezlerinin değerlendirilmesi. *EÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18)-2, 982-1001 Doi: 10.17556/jef.06505
- Usta, N. (2013). Türkiye’de tarih öğretiminin güncel sorunları. *TYB Akademi. Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi* (3),8,35-45
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldız Ö. (2003). “Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2),181-190
- Yılmaz, K., Kaya, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(6),73-95